מאימתי פרק ראשון ברכות

וכולהו כתיבי באדרעיה. כל הכתובים הללו כתובים בזרוע בבית אחד שאותן של יד אין אלא בית אחד כדאמרינן במנחות (דף לד:) וכל הפרשיות כתובות בו: **משאיל בו.** מה טיבו של פלוני למה לא בא: **ירא אם** (ה) **ה'.** שהיה רגיל בבא אליו: **אשר הלך תשכים ואין נוגה לו.** אשר עתה הלך למקום חשך (ו) אשר ימנע עצמו מלהשכים לפתחי: **ואין עונה.** שיעור שיוכלו לענות דבר קדושה: **אלהי אכרהם.** שקבע מקום לתפלתו: **בעזרו.** כדרך שהיה עוזר לאברהם: **אל יפסיע פסיעה נסה.** לפי שמראה בעצמו שעכוב בית הכנסת דומה עליו כמשוי: **נרדפה.** לשון מרודה משמע שהרודף רץ: **לפרקא.** לשמוע הדרשה: **מחליין רבנן שבתא.** דאמר מר (שבת ד' קיג:) אסור לפסוע פסיעה גסה בשבת שנאמר(ב) אם תשיב משבת רגלך: **אגרא דפרקא.** עיקר קבול שכר הצריות הרגילים לשמוע דרשה מפי מכם היא שכר המרוצה שהרי רוצים אינם מביאים להעמיד גרסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן שיקבלו שכר לומר: **אגרא דכלה.** שבת שלפני הרגל שהכל נאספין לשמוע הלכות הרגל: **אגרא דשמעתא סברא.** שהוא יגע וטורח ומתשב להבין טעמו של דבר: **אגרא דפעניפא לדקפא.** שנותנין לדקה לערב לפרנסת העניים (ג) שהתענו היום: **דלויי.** להריס קול בלשון נהי ועגמת נפש שיבכו השומעים: **מילי.** לשמח החתן בדברים: **אחורי בית הכנסת.** כל פתחי בית הכנסת היו במזרח והכי תניא בתוספתא דמגילה (פ"ג הי"ד) מעין מקדש ומשכן פניהם למערב ואחוריהם למזרח. והמתפלל אחורי בית הכנסת ואינו מחזיר פניו לבית הכנסת נראה ככופר בדבר שהלבור מתפללין לפניו והא דרב הונא מוקי לה לאדני (ו) בדלא מהדר אפיה לבי כנישתא: **חלף הסוף עייפא.** סוחר ערבי: **כדו בר.** (ז)כדו שתי בר רשות כי הא דאמרינן בסוכה (ד' מה:) הא דעיילי בבר: **כרוס זלות.** סיפיה דקרא דלעיל: **דכריס שעומדים ברומו של עולם.** כגון תפלה שעולה למעלה: **כיון שנגערך אדם לבריות.** הוא זל בעייניהם: **לראשנו.** להיות נושה בנו דמתרגמינן כנושה (שמות כב) כרשיא: **עובר בחמשה קולות.** מזלזל בחמשה קולות שבירך בהן הקב"ה את ישראל: **אומן קולות דקודש מפן פורש הוו.** הנך קולות בתרלי הייגו הנך דאיירי בהו לעיל וקאמר דגרלין היו ואע"פ שהקול אינו גרלה זה גרלה: **מביאים תודה בית ה'.** **כי אשיב את שבות** וגו'. סיפיה דקרא דחמשה קולות דלעיל הוא: **כשכיל זה.** שיבראו זה: **לגווף.** שלוו"ך בלע"ז: **גולת הערי.** והלא אף גזלת העשיר גזלה היא אלא גזלת העני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיב על שלומו: ונענע

וכולהו כתיבי באדרעיה: אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל בו שנאמר [1]מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו (ח) אם לדבר מצוה הלך ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו יבטח בשם ה' מאי טעמא משום דהוה ליה לבטוח בשם ה' ולא בטח: אמר ר' יוחנן בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה [9]מיד הוא כועס שנא' [2]מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה. א"ר חלבו אמר רב הונא [א]כל הקובע (ט)מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב [3]וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם (י)ואין עמידה אלא תפלה שנאמר [4]ויעמוד פינחס ויפלל: (כ)אמר רבי חלבו אמר רב הונא [5]היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למרהט שנא' (כ) [5]נרדפה לדעת את ה' אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא אמינא קא מחליין (ג) רבנן שבתא כיון דשמענא להא דרבי תנחום א"ר יהושע בן לוי לעולם [ג]ירוץ אדם [א] לדבר הלכה ואפילו בשבת שנא' [6]אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו' (ד) אנא נמי רהיטנא: אמר ר' זירא אגרא דפרקא רהטא אמר אביי אגרא דכלה דוחקא אמר רבא אגרא דשמעתא סברא אמר רב פפא אגרא דבי [7]טמיא שתיקותא אמר מר זוטרא [ד]אגרא דתעניתא צדקתא אמר רב ששת [ה]אגרא דהספדא דלויי אמר רב אשי [ו]אגרא דבי הלולי מילי: אמר רב הונא [ז]כל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר [7]סביב רשעים יתהלכון אמר אביי לא אמרן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא לית לן בה ההוא גברא דקא [ח]מצלי אחורי בי כנישתא ולא מהדר אפיה לבי כנישתא חלף [ט]אליהו חזייה אידמי ליה כטייעא א"ל כדו בר קיימת קמי מרך שלף ספסרא וקטליה א"ל ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי [7]כרום זלות לבני אדם אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום שנאמר כרום זלות לבני אדם מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו וכיון שחמה זורחת[ז] מתהפך לכמה גוונין ר' אמי ור' אסי דאמרי תרוייהו כאילו נדון בשני דינים אש ומים שנאמר [8]הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא [ח]לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר [9]ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' (כ)עניני ה' עניני עניני שתרד אש מן השמים ועניני שלא יאמרו מעשה כשפים הם ר' יוחנן אמר אף בתפלת ערבית שנאמר [10]תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב רב נחמן בר יצחק אמר אף תפלת שחרית שנאמר [11]ה' בקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה: וא"ר חלבו אמר רב הונא [9]כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר [12]קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות ואם משמחו מה שכרו אמר רב יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר [13]ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר וגו' [14]ויהי קול השופר וגו' והאלהים יעננו בקול. איני והא כתיב [15]וכל העם רואים את הקולות אותן קולות דקודם מתן תורה הוו רבי אבהו אמר כאילו הקריב תודה שנאמר [12]מביאים תודה בית ה' רב נחמן בר יצחק אמר כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים שנאמר [12]כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה': וא"ר חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר [16]סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' מאי כי זה כל האדם (מ)א"ר אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו (נ)ר' שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה ר' שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה: וא"ר חלבו אמר רב הונא כל שיודע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר 17 בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן שנאמר [18]ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם: א"ר

אף בתפלה של ערבית שנאמר חכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב. הילכך צריך להיות רגיל בכולם.

ואלו הדברים והענינים קבלה (הלכה) למשה מסיני היו בידם ומקבלה פירושים שאי איפשר לדברים הללו להתפרש מן הדעת כלל. אגרא דפרקא ריהטא. פי', כדי שישמע מתחילה. אגרא דכלה דוחקא. [פי'], שכר ישיבת החברותא דוחקא. אגרא דבי טעמא שתיקותא. [פי'] שכר האבל שתיקותא ולקבל באהבה. אגרא דהספדא דלויי. שמגביה קולו בהספד שנאמר וישא קולו ויבך. אמר ר' חלבו אמר רב הונא לעולם יהא אם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו. אמר רב נחמן בר יצחק אף בתפלה של שחרית שנאמר ה' בוקר תשמע קולי. ר' יוחנן אומר

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' ל סעיף יט ובסי' לח סעיף ד:

כג ב ג מיי' פ"ח שם הלכה ג ופכ"ד מהל' שבת הלכה ה סמג עשין יב יט טוש"ע או"ח סי' ל סעיף יב וסי' ש"ח סעיף ו [וכ אלפס כלן ובשבת פרק טו]:

ד [מיי' פ"ט מהל' תענית עניים הל' ד טוש"ע יו"ד סי' רנו סעי' ב]:

כד ה [סמ"ג עשין יב] טור ושו"ע יו"ד סי' שד"מ סעיף ו:

ו [טוש"ע אה"ע סי' סה סעי' ו]:

כה ז מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן ל סעיף ז:

כו ח טור או"ח סי' לנ:

תורה אור השלם

1. מִי בָכֶם יָרֵא יְיָ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר הָלַךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נֹגַהּ לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם יְיָ וְיִשָּׁעֵן בֵּאלֹהָיו: ישעיהו נ י

2. מַדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה הֲקָצוֹר קָצְרָה יַד יְיָ מִפְּדוּת וְאִם אֵין בִּי כֹּחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעֲרָתִי אַחֲרִיב יָם אָשִׂים נְהָרוֹת מִדְבָּר תִּבְאַשׁ דְּגָתָם מֵאַין מַיִם וָתָמֹת בַּצִּמָּא: ישעיהו נ ב

3. וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם אֶת פְּנֵי יְיָ: בראשית יט כז

4. וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה: תהלים קו ל

5. וְנִרְעֶה נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת יְיָ כְּשַׁחַר נָכוֹן מוֹצָאוֹ וְיָבוֹא כַגֶּשֶׁם לָנוּ כְּמַלְקוֹשׁ יוֹרֶה אָרֶץ: הושע ו ג

6. אַחֲרֵי יְיָ יֵלֵכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג כִּי הוּא יִשְׁאַג וְיָחֵרְדוּ בָנִים מִיָּם: הושע יא י

7. סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן כְּרֹם זְלוּת לִבְנֵי אָדָם: תהלים יב ט

8. דִּרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם וְהוֹצִיאֵנוּ לָרְוָיָה: תהלים סו יב

9. וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר יְיָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי עַבְדֶּךָ וּבִדְבָרְךָ עָשִׂיתִי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: עֲנֵנִי יְיָ עֲנֵנִי וְדַעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְיָ הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הָסַבְתָּ אֶת לִבָּם אֲחֹרַנִּית: מלכים א יח לו-לז

10. תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ מַשְׂאַת כַּפַּי מִנְחַת עָרֶב: תהלים קמא ב

11. יְיָ בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי בֹּקֶר אֶעֱרָךְ לְךָ וַאֲצַפֶּה: תהלים ה ד

12. קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה קוֹל אֹמְרִים הוֹדוּ אֶת יְיָ צְבָאוֹת כִּי טוֹב יְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ מְבִאִים תּוֹדָה בֵּית יְיָ כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּת הָאָרֶץ כְּבָרִאשֹׁנָה אָמַר יְיָ: ירמיהו לג יא

13. וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיֹת הַבֹּקֶר וַיְהִי קֹלֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד וַיֶּחֱרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה: שמות יט טז

14. וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל: שמות יט יט 15. וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלַּפִּידִים וְאֵת קוֹל הַשּׁוֹפָר וְאֶת הָהָר עָשֵׁן וַיַּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעַמְדוּ מֵרָחֹק: שמות כ יד 16. סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם: קהלת יב יג 17. סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ: תהלים לד טו 18. יְיָ בְּמִשְׁפָּט יָבוֹא עִם זִקְנֵי עַמּוֹ וְשָׂרָיו וְאַתֶּם בִּעַרְתֶּם הַכֶּרֶם גְּזֵלַת הָעָנִי בְּבָתֵּיכֶם: ישעיהו ג יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואם לדבר מצוה: (ב) שם שנאמר ונדעה נרדפה: (ג) שם אמינא קא מחליין רבנן: (ד) שם כאריה ישאג כי הוא ישאג ויחרדו בנים מים אגא נמי דהיסנא: (ה) רש"י ד"ה ירא ה' כל"ל ותיבת אם נמחק: (ו) ד"ה אשר הלך וכו' חשך ומנע עצמו מלהשכים בהיכ"נ הע"ד: (ז) ד"ה אחורי וכו' מוקים לה אביי כל"ל ואות למ"ד נמחק:

גליון הש"ס

גמ' מיד הוא כועס כו'. עי' בזוה"ק פרשת תרומה [ד' קל"ח ע"א] ומי' בחשוקת רש"ש ס' ר: שם כל הנהנה מסעודת חתן כו'. מג"א סימן קנ"ו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' לדבר הלכה. נ"ב ג' הכי"ף והכל"ם מלוה:

לעזי רש"י

שלוו"ך [שול"ן]. חבורת אנשים.

מוסף רש"י

יבטח בשם ה'. היה לו לבטוח כי שאפקיד לו לרכיו ומזונותיו אשר מנע בשבילו מלגות (רש"י כתו"י). שלא יאמרו מעשה כשפים הם. על ידי כשפים הנאתי הלם הזאת (לקמן ט:).

רבינו חננאל

במשה רבינו שראה קשר של תפילין ושל תפילין, עליה אמר ר' יצחק רמז לזה הדבר מן הכתוב מגין, ואו' נשבע ה' בימינו. וכענין הזה חזיון הנבואה, הנביא ירשם עד ורואה בלבו חזון הנבואה כמו ראיית הישן חלום, ומקרא מלא כתיב אם יהיה נביאיכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו. פי' בחמיהה. וכי במראה עין אליו אתודע כאלו בחלום, כן אני מתראה לו ומדבר עמו. ועל אותן התפילין שנראו למשה מתוך הכבוד, חקרו רבותינו ז"ל מה היה כתוב בהן, ומפרשי ומי בעמקן ישראל ומי גוי גדול,

---

מ) עי' לקמן ז:, נ) לקמן כו:, ס) ע"ז לקמן ז:, ע) ר"ש ואמר, ד) בית אבל ור"ש בית עצמות של מתים [ע"ל דף עט. רש"י ד"ה מוסב עומ"ש], פ) [ע' מוס' עירובין יח: ד"ה ולא אחורי], ו) ס"ש ההוא שייעא חזייה ס"ל כדו [גי' הערוך כדוכל], ז) בס"ל זוחתא עליו, ח) [לקמן ט:], ט) [שבת ל:], י) [בשבת שם אית' שתעגון בן עזאי ור' נרטנורה רפ"ד דתענית ורש"י קדושין מט: ד"ה בן עזאי], כ) [יבמות נח], ל) [עי' פנהלמין דף לה. ובר"ש שם], מ) כשמי רשות כ"כ ברש"י בענין יעקב.

(ה) שם, ואם לדבר מצוה: (ב) שם שנאמר ונדעה נרדפה: (ג) שם אמינא קא מחליין רבנן: (ד) שם כאריה ישאג כי הוא ישאג ויחרדו בנים מים אגא נמי דהיסנא: (ה) רש"י ד"ה ירא ה' כל"ל ותיבת אם נמחק: (ו) ד"ה אשר הלך וכו' חשך ומנע עצמו מלהשכים בהיכ"נ הע"ד: (ז) ד"ה אחורי וכו' מוקים לה אביי כל"ל ואות למ"ד נמחק: